

TEKST EN FOTO'S: ED SANDER

‘Pionieren in de Chinese klei’

‘Inzet vrijwilligers vaak weinig doelmatig’

In 2010 besloot ik, na vijftien jaar lang in de marketing gewerkt te hebben, de kennis en ervaring die ik had opgedaan in te gaan zetten als internationaal vrijwilliger. Ik meldde me aan, onderging een strenge beoordeling en werd in 2011 naar China gestuurd om daar te doen waarvoor ik opgeleid was: opbouwwerk. Het was de bedoeling om kennis te delen met een lokale NGO (*non-governmental organisation*) die een vrijwilligerscentrum had opgezet in de stad Xi'an. Ik zou gaan helpen bij het professionaliseren van de organisatie, de fondsenwerving en de marketing van het vrijwilligerscentrum.

Niemand sprak er Engels en mijn collega-vrijwilliger en ik hadden beiden een eigen tolk (een derdejaars universiteitsstudent) nodig om te kunnen communiceren met de rest van het team. Daarbij ging regelmatig het een en ander verloren in de vertaling en door culturele verschillen. Ik kwam er al snel achter dat online platforms en sociale media in China sterk verschillen van die in het Westen. Hetzelfde geldt

voor het gedrag van de Chinese consument. Dit resulteerde erin dat ik het eerste jaar vooral heel veel onderzoek deed, en de kennis die ik opdeed graag deelde via een tweewekelijkse column voor een Nederlandse website over ICT en marketing (*CustomerTalk*). Bij de NGO ontbrak ook maar het geringste gevoel voor marketing, dus probeerde ik mijn collega's op het meest basale niveau iets over het vakgebied bij te brengen.

Blanke vrijwilligers worden regelmatig ingezet als paradepaardjes die de organisatie aanzien en status geven

Als internationale vrijwilligers in de organisatie hadden we duidelijke ideeën over de manier waarop een vrijwilligerscentrum zou kunnen werken. Net als een uitzendbureau zouden we de vraag (NGO's die handjes nodig hadden) en het aanbod (individuele die graag vrijwilligerswerk wilden doen) bij elkaar brengen. Door het opzetten van een website met registratieformulieren voor NGO's en vrijwilligers wilden we een database opbouwen met enerzijds vacatures en anderzijds kandidaten. We presenteerden dit plan voor een *volunteer management system* en de bijbehorende marketingondersteuning aan de manager van het vrijwilligerscentrum, die alles schijnbaar enthousiast aanhoorde. Later zou onze tolk ons echter vertellen dat ze tijdens de presentatie onophoudelijk had gevraagd hoe lang dit verhaal nog ging duren. Dat haar enthousiasme gespeeld was – mogelijk om ons gezichtsverlies te besparen – bleek enkele weken later al, toen ze aangaf geen marketingondersteuning van mij nodig te hebben en dat de andere vrijwilliger maar iets moest gaan doen ter ondersteuning van NGO's die werkten met geestelijk gehandicapten. Onze input voor de organisatie waar we werkten was niet echt nodig, zelf richtte ze zich volledig op eenmalige grootschalige evenementen voor vrijwilligers zoals een 'uitje' voor een lokaal bedrijf waarbij medewerkers één dag zwerfvuil in de bergen opruimden en een fietstocht door de stad ter promotie van *Car Free Day*. Activiteiten die naar onze mening enorm veel van de organisatie vroegen qua budget en mankracht, maar niets bijdroegen aan een structurele verbetering van vrijwilligerswerk in Xi'an. Wel leverde het aandacht van de media en daarmee prestige op.

Prullenbak

De andere vrijwilligers en ik hebben ons vaak afgevraagd waarom deze organisatie überhaupt om ons had gevraagd. Van de vier vrijwilligers

die er in totaal zo'n vijf jaar hebben gewerkt, zijn vrijwel alle structurele bijdragen in de prullenbak verdwenen. Een mogelijke verklaring kreeg ik toen ik ontdekte dat er behalve voor internationale vrijwilligers ook een budget voor projecten beschikbaar werd gesteld door de internationale organisatie die ons had uitgezonden. Ik heb het sterke vermoeden dat de organisatie meer geïnteresseerd was in die zak met geld dan in onze kennis. Alle kosten voor de vrijwilligers werden immers betaald door de internationale vrijwilligersorganisatie, dus die zak geld was mooi meegenomen. Ook werden de blanke vrijwilligers regelmatig ingezet als paradepaardjes die de organisatie aanzien en status gaven. Zo ben ik meerdere keren naar voren geschoven voor interviews door de lokale televisiestations. Op een morgen kreeg ik te horen dat ik twee uur later geïnterviewd zou worden over *Car Free Day* door Xi'an TV. Ik raakte spontaan in paniek, want ik wist helemaal niets over dit onderwerp. Terwijl ik me gehaast aan het inlezen was, werd me verteld dat voorbereiding niet nodig was. Uiteindelijk werd mijn betoog over de geschiedenis van dit evenement en het belang van bewustzijn over CO₂-uitstoot ook niet gebruikt door het tv-station. Een blank gezicht was het enige dat telde. Ook werd ik als afgevaardigde naar officiële evenementen en lunches met overheidsambtenaren gestuurd, waar ik een VIP-plek kreeg en deel moest nemen aan eindeloos toosten met *baijiu*, de plaatselijke sterke drank, zonder maar iets van de speeches te begrijpen. Mijn collega-vrijwilliger werd zelfs ingezet om privéles te geven aan de dochter van een invloedrijke, bevriende ambtenaar.

Kortom, onze waarde lag op een heel ander vlak dan bij het opbouwwerk waar we voor gekomen waren. Erger nog, de *country-manager* van de internationale vrijwilligersorganisatie die ons

Alle leraren waren het erover eens: ze hadden een fantastische, leerzame tijd gehad in China, maar hun inspanningen waren verspilde moeite geweest

uitgezonden had, vertelde me ronduit dat zij de samenwerking met de NGO harder nodig hadden dan de NGO hen. Zonder afnemers van vrijwilligers hadden ze immers geen bestaansrecht in China. Al met al betekende dit dat de effectiviteit van het internationale vrijwilligerswerk binnen deze organisatie zeer beperkt was; een gegeven dat grotendeels genegeerd leek te worden. Kort na aankomst sprak ik met een groep collega-vrijwilligers uit het onderwijsprogramma dat op dat moment, na zo'n dertig jaar te hebben gedraaid, werd gestopt. Alle leraren waren het erover eens: ze hadden een fantastische, leerzame tijd gehad in China, maar hun inspanningen waren verspilde moeite geweest. De westerse leermethodiek werd niet geaccepteerd op de scholen waar ze hadden gewerkt. Verbazingwekkend dat dit programma dan toch nog zo lang heeft kunnen draaien. Ik heb een deel van mijn tijd bij een andere organisatie gewerkt waar men redelijk Engels sprak en waar mijn bijdrage aanzienlijk meer werd gewaardeerd. Ik heb op verzoek heel veel trainingen over marketingcommunicatie en online-marketing gegeven aan de medewerkers van deze organisatie en aan met hen bevriende NGO's. Uiteindelijk is helaas een groot deel van deze inspanning ook tevergeefs geweest door een ander probleem onder Chinese NGO's: personeelsverloop. NGO's betalen meestal niet veel; minder dan het gemiddelde salaris op de markt. Sommige werknemers blijven bij deze organisaties werken uit passie voor het goede doel of vanwege geloofsovertuiging (veel NGO's in China worden gerund door christenen). Vaak vertrekken de beste medewerkers al snel nadat ze wat ervaring hebben opgedaan en een beter aanbod krijgen uit de private sector. Een jaar na mijn terugkeer naar Nederland is bijna iedereen die ik getraind heb vertrokken, is de kennis grotendeels verloren gegaan en weet men zelfs niet meer hoe men de eigen website,

een belangrijke bron voor financiële steun, moet onderhouden...

Investing

Niet alleen de effectiviteit van internationaal vrijwilligerswerk in China laat te wensen over, ook de efficiëntie is bedenkelijk. Ik heb ooit opgevraagd wat de kosten zijn van de uitzending van een internationaal vrijwilliger en die bleken rond de € 15.000 per jaar te liggen. Een deel hiervan gaat op aan de werving en training van de vrijwilligers in het thuisland, ondersteuning door personeel in het bestemmingsland, een retourvlucht en verzekeringen. In de internationale organisatie waar ik door uitgezonden werd, worden vrijwilligers gezien als vakspecialisten en ze krijgen bij hun plaatsing een vergoeding die onder het gemiddelde loon van lokale Chinezen ligt en slechts een fractie is van dat van expats. Zelfs de slechtst betaalde expat die ik kende kreeg als leraar Engels nog driemaal mijn vergoeding betaald. Maar de beloning is voldoende om te overleven. In mijn geval was dat zo'n 2.200 RMB per maand, een kleine € 300. Daarbovenop betaalde mijn uitzender de kosten van een zeer eenvoudig appartement, die desalniettemin 1.500 RMB, oftewel € 200, per maand bedroegen, én de kosten van de eerder genoemde fulltime tolk (nog eens zo'n 1.600 RMB, € 210 per maand). Een snelle rekensom wijst uit dat voor de jaarlijkse kosten van een internationaal vrijwilliger al gauw drie of vier lokaal geschoolde mensen betaald kunnen worden. Of twee of drie lokale specialisten die goed opgeleid worden en meerdere NGO's onder hun hoede nemen. Het lijkt mij zeer onwaarschijnlijk dat zij geen grotere 'impact' kunnen hebben dan een westerling die de taal niet spreekt, de cultuur (zeker het eerste jaar) onvoldoende begrijpt en niet echt de kans krijgt om te doen waarvoor hij uitgezonden is.

De beste medewerkers bij NGO's vertrekken vaak al snel nadat ze wat ervaring hebben opgedaan en een beter aanbod krijgen uit de private sector

Vrijwilligerstoerisme

In Xi'an bleek overigens ook een andere organisatie actief te zijn die westerlingen tegen betaling vrijwilligerswerk liet doen. Ook hier werden vooral jongeren ingezet die iets terug wilden doen voor de samenleving. In een soort volledig verzorgde pakketreis boekten ze daarom een trip naar Xi'an waar ze geestelijk gehandicapte kinderen en weeskinderen mochten helpen. Ze werden ondergebracht in een aftands appartementje en mochten zonder fatsoenlijke begeleiding tijd doorbrengen met de kinderen. Mijn collega-vrijwilliger, een gepensioneerde lerares gespecialiseerd in onderwijs voor geestelijk gehandicapte kinderen, kon haar ogen niet geloven toen ze dit zag. Niet alleen is het volkomen onverantwoord om ongetrainde personen met deze doelgroep te laten werken, ook zijn de kinderen er absoluut niet bij gebaat elke week weer een nieuw groepje westerlingen die aan hun eigen karma komen werken, voorgeschoteld te krijgen. Dat geeft beslist niet de rust en regelmaat die ze nodig hebben. Nee, de enige die hier beter van werd, was de organisatie die dit vrijwilligerstoerisme verkocht.

Ongetwijfeld, of misschien moet ik zeggen 'hopelijk', zijn er internationale vrijwilligers die een positievere ervaring hebben dan mijn directe collega's en ik. Maar zelfs dan blijft de vraag of een internationale vrijwilliger met een korte plaatsing (om visaredenen is die standaard maximaal één jaar) effectiever kan zijn dan een lokale specialist en of het de investering waard is. In de bestseller *River Town* van Peter Hessler, een voormalig vrijwilliger van het Amerikaans Vredeskorps, is meer te lezen over de ervaringen van een internationale vrijwilliger in China in de jaren negentig. Ook Hessler heeft zijn bedenkingen, maar ik ben bang dat ik nog sceptischer ben over het nut van internationaal vrijwilligerswerk in China dan hij. En dat zouden

donateurs en overheidsorganen die dit allemaal bekostigen ook moeten zijn.

Recentelijk ben ik nog eens gaan kijken naar een van de websites die ik had opgezet voor de organisatie die het vrijwilligerscentrum runde. Op de homepage van de organisatie prijkt nog steeds een foto uit 2010, met mijn twee voorgangers die als 'internationale vrijwilligers in de organisatie werkten prominent aanwezig. De gerelateerde website bleek al anderhalf jaar niet meer onderhouden te zijn. Navraag wees uit dat met uitzondering van de directrice en de administrateur iedereen de organisatie inmiddels verlaten had...

Auteursinformatie: Ed Sander deed als marketingconsultant twee jaar vrijwilligerswerk voor goede doelen in Xi'an. Hij schrijft regelmatig over China, met een speciale interesse in sociale media en *e-commerce* en geeft lezingen over deze onderwerpen. Zijn artikelen voor diverse publicaties zijn gebundeld in de twee delen van *China Talk* die gratis als *e-book* te downloaden zijn op www.chinatalk.nl. Zie ook de recensie over *China Talk 2* achterin dit nummer.
